

ФРАНКА-БУРГУНДСКІЯ АДНОСІНЫ Ў 60–70-я гг. 15 ст.

У 2-й пал. 15 ст. Францыя знаходзілася на стадыі стварэння цэнтралізаванай манархіі. Да гэтага ж вялі працэсы, што адбываліся ў той час у Бургундскай дзяржаве. У Францыі працэс цэнтралізацыі, які прыпыніўся ў перыяд праўлення Карла VI, зноў пачаў набіраць моц з 30-х гг. 15 ст. пры Карле VII і асабліва пры Людовіку XI. Перад бургундскай дынастыяй, уладанні якой яшчэ ў канцы 14 ст. перараслі межы звычайнага апанажа, задача стварэння самастойнай дзяржавы паўстала ўжо ў час праўлення герцага Філіпа Добрага і набыла мэтанакіраванага рэалізатара ў асобе яго сына Карла Смелага. Гэтаму спрыяў шэраг умоў: 1) палітычнае і эканамічнае аслабленне Францыі ў перыяд Стогадовай вайны; 2) выгаднае геапалітычнае становішча Бургундскай дзяржавы паміж Францыяй і Свяшчэннай Рымскай Імперыяй; 3) эканамічная магутнасць бургундскай дынастыі, забяспечаная багаццем Нідэрландаў. Працэс цэнтралізацыі Бургундскай дзяржавы ўскладняўся тым, што яе ўладарам адначасова прыходзілася вырашаць праблему юрыдычнага аб'яднання ўсіх сваіх земляў у адно цэлае, бо іх звязвала толькі асабістая унія з бургундскімі герцагамі. Бургундская дзяржава ўключала шэраг старажытных уладанняў французскага каралеўства, без якіх працэс цэнтралізацыі ў Францыі не мог быць канчаткова завершаны, бургундскія герцагі падтрымлівалі антыкаралеўскую апазіцыю ўнутры Францыі і з'яўляліся для французскай знаті прыкладам феадальнага самаўладства, прыкладам, які яна імкнулася пераймаць. Усе вышэйназваныя прычыны прывялі да франка-бургундскага супрацьстаяння ў 60–70-я гг. 15 ст. Аб'ектамі гэтага супрацьстаяння сталі наступныя асноўныя пазіцыі.

Унутрыпалітычнае становішча ў Францыі. Каралеўская ўлада, якая ўмацавалася пасля ўдалага завяршэння Стогадовай вайны, у 60–70-я гг. падпрыйняла спробу падавіць у краіне арыстакратычную апазіцыю. Атрымаўшы ў 1461 г. уладу, Людовік XI адхіліў старую арыстакратыю ад удзелу ў кіраванні дзяржавай, пазбавіў пасады і званняў шматлікіх прыбліжаных Карла VIII. Значная частка іх знайшла прыстанішча і падтрымку ў Брэтонскага і Бургундскага герцагаў і пры непасрэдным удзеле апошніх да 1465 г. арганізавала лігу Грамадскага блага. Мэтай лігі было вяртанне справядлівасці, якая на думку феадалаў была парушана Людовікам XI. Сцягам феадальнай апазіцыі стаў брат караля прынец Карл Французскі, асноўную ваенную сілу склалі арміі герцагаў Брэтонскага і Бургундскага. Лігёры разлічвалі альбо скінуць Людовіка XI і пасадыць на трон яго брата, альбо, калі гэты план не будзе рэалізаваны, так аслабіць караля, каб ён больш не ўяўляў пагрозы для арыстакратыі. Акрамя агульнай мэты кожны з прадстаўнікоў феадальнага лагера праследваў і прыватныя інтарэсы (герцаг Бургундскі жадаў вярнуць сабе гарады на Соме). У выніку барацьбы з лігай Людовік XI быў вымушаны пайсці

на ўступкі і падпісаў Венсэнскую дамову, па якой сітуацыя ў краіне павінна была нагадваць часы праўлення Карла VIII. У наступным, асперыгаючыся новага выступлення феадалаў, кароль, пазбягаючы канфрантацыі з французскай арыстакратыяй у цэлым, распраўляўся з асобнымі, найбольш агрэсіўнымі яе прадстаўнікамі (напрыклад, з Жанам V д'Арманьякам у 1473 г.). Пасля 1465 г. найбольшую небяспеку для каралеўскай улады ўяўляў прынец Карл, якога герцаг Бургундскі імкнуўся выкарыстаць для дэстабілізацыі ўнутранага становішча ў Францыі. Па Венсэнскай дамове Карл Французскі атрымаў багацейшае герцагства Нармандскае, але не здолеў яго ўтрымаць. На сустрэчы ў Пероне ў 1468 г. герцаг Бургундскі дзівіўся перадачы прынцу Карлу земляў Шампані і Бры, што, улічваючы непасрэднае суседства гэтых земляў з бургундскімі, рабіла іх асабліва небяспечнымі для Людовіка XI. Аднак намаганнямі караля Карл Французскі адмовіўся ад Шампані і атрымаў больш багату, але далёкую і безабаронную перад каралём Гісень. У 1472 г. прынец нечакана памёр, магчыма быў атручаны, пазбавіўшы караля шматлікіх клопатаў, а герцага Бургундскага весці інтрыгу ўнутры Францыі.

Адносіны да Брэтані. Адною з асноўных пазіцый бургундскіх герцагаў у адносінах з Францыяй у 60–70-я гг. 15 ст. была падтрымка Брэтані ў яе супрацьстаянні з каралеўскай уладай. Брэтонскія герцагі, валодаючы на сваёй тэрыторыі ўсімі правамі незалежнага ўладара, між тым з'яўляліся васаламі французскай кароны. Іх суверэнітэт, вынік аслаблення каралеўскай улады, не быў пацверджаны якой-небудзь пэўнай дамовай. Акрамя таго Брэтань з'яўлялася месцам, куды сцягалася незадаволеная каралеўскай уладай знатць. Людовік XI неаднаразова спрабаваў пазбавіць Брэтонскага герцага Францыска II суверэнных правоў, але пастаянна сутыкаўся з супрацьўленнем герцага Бургундскага. Бургундскай дзяржаве было выгадна існаванне пастаяннага ачага напружанасці на захадзе Францыі, які б адцягваў сілы і ўвагу каралеўскай улады і дазваляў герцагу Бургундскаму падзіць неабходныя цэнтралізацыйныя рэформы ў сваіх уладаннях. Людовік XI спрабаваў супрацьпаставіць саюзу Бургундыі і Брэтані саюз з Льежам, які не жадаў мірышча з усталяваным над ім бургундскім кантролем. Аднак пасля разбурэння горада ў 1468 г. арміяй Карла Смелага ў Людовіка XI не засталося сур'ёзнай апоры ў Нідэрландах. У наступным цвёрдая пазіцыя герцага Бургундскага не дазволіла каралеўскай уладзе скасаваць самастойнасць Брэтані і прымусіць яе адмовіцца ад саюза з Бургундскай дзяржавай аж да часу распаду апошняй у 1477 г. пасля гібелі Карла Смелага.

Гарады на Соме. Гэтыя тэрыторыі, якія з пачатку 15 ст. кантраляваліся герцагамі Бургундскімі, афіцыйна былі ўключаны ў склад Бургундскай дзяржавы паводле Араскай дамовы 1435 г. з умовай магчымасці іх выкупа каралём за 400 тыс. залатых экю. Землі на Соме займалі важнае геапалітычнае становішча паміж Нідэрландамі і кароннымі ўладаннямі і служылі плацдармам, адкуль герцагі Бургундскія маглі пагражаць Парыжу. Карл VIII і Людовік XI неаднаразова рабілі спробы выкупіць гэтыя землі. У 1463 г. такая спроба, дзякуючы

дапамозе магутнага сямейства дэ Круа, набліжанага да Філіпа Добрага, завяршылася поспехам. Гэта здзелка выклікала вялікае незадавальненне Карла Смелага (у той час графа Шарале) і стала непасрэднай прычынай яго ўдзелу ў лізе Грамадскага блага. У выніку Канфланскай дамовы 1465 г. землі па Соме былі вернуты каралём. Гэтыя землі, важныя як для кароны так і для Бургундскай дзяржавы, сталі ў канцы 60-х–70-я гг. аб'ектам найбольш вострай барацьбы паміж Францыяй і Бургундскай дзяржавай. У 1470 г. канэтабль дэ Сэн-Поль ад імя караля захапіў два з трох важнейшых гарадоў на Соме: Ам'ен і Сэн-Кантэн, што прывяло да франка-бургундскай эканамічнай вайны і прамых ваенных дзеянняў. Вайна з перапынкамі цягнулася да 1475 г., калі кароль у абмен на ўступкі з боку Карла Смелага перадаў яму Ам'ен (без цытадэлі) і Сэн-Кантэн. Пасля гібелі Карла Смелага землі на Соме былі вернуты ў склад Францыі.

Адносіны з Англіяй. Англія, якая была найбольш небяспечным ворагам Францыі на працягу 14–15-й пал. 15 ст., у 60–70-я гг. перажывала ўнутраны канфлікт, выкліканы крызісам улады (вайна Чырвонай і Белай ружы). У Англіі шырока бытавала думка аб усеагульным дабрабыце ў час войн 14–15 стст. з Францыяй, што было дарэчы герцагу Бургундскаму, які настойліва дабіваўся заключэння англа-бургундскага саюза, накіраванага супраць Францыі. Карл Смелы, па матчынай лініі сваяк Ланкастэраў, імкнуўся да саюза з Англіяй незалежна ад таго, хто ў ёй кіруе. У 1468 г. ён заключае шлюб з маргарытай Ёркскай, сястрой караля Эдуарда IV. Імкнучыся разбурыць непажаданы саюз, Людовік XI падтрымаў праціўнікаў Ёркскай дынастыі – Ланкастэраў. Барацьба паміж варагуючымі дынастыямі ў 1470–1471 гг. завяршылася перамогай Эдуарда IV. Нягледзячы на станоўчыя абставіны, герцаг Бургундскі не здолеў выкарыстаць перамогу свайго саюзніка і дапусціў падпісанне паміж Англіяй і Францыяй мірнай дамовы ў Пекіні ў 1475 г. Дамова ў Пекіні, якая прадухіліла пагрозу англа-бургундскага ўварвання ў Францыю, сталася буйнейшай перамогай французскай дыпламатыі.

Франка-бургундскія адносіны ў 60–70-я гг. 15 ст. характарызаваліся перманентным супрацьстаяннем, яўным або прыхаваным, якое праяўлялася ўсюды, дзе сутыкаліся інтарэсы Францыі і Бургундскай дзяржавы. У сваіх уладаннях Людовік XI і Карл Смелы імкнуліся здзейсніць працэсы цэнтралізацыі за кошт аслаблення свайго праціўніка, дзеля чаго выкарыстоўвалі ўсе магчымыя сродкі: дыпламатычныя, эканамічныя, ваенныя. У гэтай барацьбе французская дзяржава мела істотную перавагу, паколькі працэсы цэнтралізацыі дасягнулі там поспеху ўжо ў пачатку 14 ст. Бургундская дзяржава, падзеленая геаграфічна, эканамічна, этнічна на дзве часткі па восі поўнач – поўдзень, аказалася больш уязвімай. Не вытрымаўшы цяжару ўнутраных праблем і знешняга націску, яна пацярпела паражэнне і ў 1477 г. распалася.